

ЛЕКЦІЯ 11

Навчання з пожежної безпеки. Пожежнотехнічний мінімум

Пожежно-технічний мінімум – це особливе профільне навчання осіб, трудова діяльність яких прямо чи опосередковано пов'язана з підвищеною пожежною чи вибуховою небезпекою. Пожежно-технічний мінімум є складовою загальної програми вивчення заходів протипожежної безпеки та спрямований на покращення рівня обізнаності та практичних навичок та умінь співробітників.

Проведення пожежно-технічного мінімуму для наступних категорій осіб є обов'язковою вимогою законодавства: електрогазозварювальники; електрики, що залучаються до робіт з електроустановками або іншим аналогічним обладнанням, що перебуває під напругою; працівники, робоче місце яких знаходиться у будинках (цехах) класів пожежної небезпеки А, Б, В; співробітники, виконання трудових обов'язків яких потребує постійного чи тимчасового перебування у будинках класів пожежної небезпеки А, Б, В; співробітники, які керують або обслуговують машини/обладнання, в якому задіяні горючі, легкозаймисті речовини та матеріали; співробітники складів, у яких зберігаються небезпечні речовини, рідини чи устаткування; інші категорії працівників, праця яких потребує поглиблених знань у сфері дотримання протипожежних вимог та забезпечення охорони праці.

Регуляторний нормативний акт, який містить вимоги та правила організації протипожежного мінімуму – Типове положення МНС України про інструктажі, спеціальне навчання та перевірку знань з питань пожежної безпеки на підприємствах, в установах та організаціях України № 368. Цей документ втратив чинність на підставі відповідного наказу МВС « Про визнання таким, що втратив чинність, наказу МНС України від 29.09.2003 № 368» від 29.09.2014 № 1005.

Іншого акта на заміну зазначеного Типового положення на даний момент досі не видано. У зв'язку з цим для розробки програм індивідуальних протипожежних навчань та атестації знань з пожежно-технічного мінімуму роботодавець може використовувати норми Типового положення як загальні рекомендації, а також керуватися нормами таких чинних законодавчих актів:

- Кодекс цивільного захисту України від 02.10.2012р. №5403-VI;
- постанову КМУ “Про затвердження Порядку здійснення навчання населення діям у надзвичайних ситуаціях” від 26.06.2013 № 444;

- наказ МВС “Про затвердження Правил пожежної безпеки в Україні” від 30.12.2014 № 1417;
- наказ МВС “Про порядок затвердження програм навчання посадових осіб з питань пожежної безпеки, організації та контролю їх виконання” від 11.09.2014 № 935;
- наказ МНС “Про затвердження ліцензійних умов провадження господарської діяльності з надання послуг та виконання робіт протипожежного призначення” від 29.09.2012 № 1037.

ПОРЯДОК

затвердження програм навчання та інструктажів з питань пожежної безпеки, організації та контролю за їх виконанням

<https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0108-20#Text>

Цей Порядок установлює механізм затвердження керівниками підприємств, установ та організацій програм спеціального навчання (пожежно-технічний мінімум) та програм навчання посадових осіб з питань пожежної безпеки (далі - програми навчання з питань пожежної безпеки), порядок організації і контролю за виконанням й дотриманням вимог, установлених програмами навчання з питань пожежної безпеки та організації проведення інструктажів з питань цивільного захисту, пожежної безпеки й дій у надзвичайних ситуаціях (далі - інструктажі).

2. Цей Порядок спрямований на реалізацію в Україні системи навчання з питань пожежної безпеки посадових осіб і працівників, підвищення їх рівня знань й обізнаності щодо забезпечення пожежної безпеки та зменшення кількості пожеж на об'єктах державної власності та суб'єктів господарювання.

3. У цьому Порядку терміни вживаються в таких значеннях:

викладач - особа з відповідним рівнем освіти в галузі знань «Цивільна безпека» (за спеціальностями «Цивільна безпека», «Пожежна безпека»), що має стаж роботи в органах та підрозділах цивільного захисту не менше ніж три роки, пройшла спеціальну підготовку на територіальних курсах, у навчально-методичних центрах цивільного захисту та безпеки життєдіяльності (далі -

спеціальна підготовка) відповідно до [пункту 14](#) Порядку здійснення навчання населення діям у надзвичайних ситуаціях, затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 26 червня 2013 року № 444;

посадова особа - особа, яка постійно чи тимчасово обіймає в органах державної влади, органах місцевого самоврядування, на підприємствах, в установах та організаціях посади, пов'язані з виконанням організаційно-розпорядчих чи адміністративно-господарських функцій, та на яку покладено завдання й обов'язки щодо забезпечення пожежної безпеки, виконання вимог законодавства у сфері пожежної безпеки;

працівники, зайняті на роботах з підвищеною пожежною небезпекою,- працівники, що здійснюють роботи в приміщеннях, будинках та зовнішніх установках з категорією щодо вибухопожежної, пожежної небезпеки А, Б, В, Аз, Бз та Вз, у вибухонебезпечних та пожежонебезпечних зонах або здійснюють електро-, газозварювальні роботи та роботи з відкритим вогнем, а також інші працівники, діяльність яких потребує додаткових знань з питань пожежної безпеки та навичок на випадок виникнення пожежі;

суб'єкт, який навчає,- юридична або фізична особа - підприємець, діяльність якої спрямована на організацію навчання та перевірки знань посадових осіб і працівників з питань пожежної безпеки.

4. Організація своєчасного проведення навчання, перевірки знань з питань пожежної безпеки та інструктажів на підприємстві, в установі та організації покладається на їх керівників, а в їхніх структурних підрозділах (цех, дільниця, лабораторія, майстерня тощо) - на керівника відповідного підрозділу.

5. Порядок проведення навчання, перевірки знань з питань пожежної безпеки та інструктажів установлюється наказом керівника підприємства, установи та організації з урахуванням вимог цього Порядку.

6. Керівники підприємств, установ та організацій складають і затверджують переліки посад, під час призначення на які особи повинні

проходити навчання, перевірку знань з питань пожежної безпеки та інструктажі (із зазначенням періодичності їх проходження).

7. Допуск до роботи осіб, які не пройшли навчання, перевірку знань з питань пожежної безпеки та інструктажі, заборонено.

II. Порядок затвердження програм навчання з питань пожежної безпеки

1. Програми навчання з питань пожежної безпеки, що їх затверджують керівники підприємств, установ та організацій, мають враховувати посадові обов'язки, вид діяльності посадових осіб та працівників, галузеві особливості підприємств, установ та організацій, включати вивчення нормативних актів, що містять вимоги щодо пожежної безпеки та практичних дій із запобігання виникненню пожежі та дій під час її виникнення, зокрема щодо:

заходів пожежної безпеки на підприємстві, в установі, організації;

утримання приміщень будинків і споруд, а також територій підприємств, установ, організацій;

заходів пожежної безпеки на робочому місці;

утримання шляхів евакуації;

утримання та експлуатації інженерного обладнання (електромереж, електрообладнання, систем опалення і кондиціонування, газового обладнання тощо);

утримання та експлуатації технічних засобів протипожежного захисту (систем протипожежного захисту, засобів зв'язку й оповіщення, внутрішнього та зовнішнього протипожежного водопостачання);

проведення вогневих, фарбувальних та будівельно-монтажних робіт;

порядку оповіщення про пожежу та виклику пожежної охорони;

порядку дій під час пожежі;

засобів пожежогасіння, протипожежного устаткування та інвентарю, порядку їх використання під час пожежі;

організації роботи добровільних формувань, у тому числі добровільної пожежної охорони, місцевої пожежної охорони тощо;

заходів пожежної безпеки в побуті;

інші вимоги пожежної безпеки (з урахуванням галузевої особливості підприємств, установ та організацій).

2. Програми навчання з питань пожежної безпеки суб'єктів, які навчають, що подаються на погодження до ДСНС, розробляються відповідно до цього Порядку.

Структура програм навчання з питань пожежної безпеки включає:

пояснювальну записку, у якій визначаються загальна характеристика навчального процесу, технології навчання, його мета, обсяг часу на реалізацію програми та контроль за результатами навчання;

навчально-тематичний план з розподілом навчального часу за темами та видами занять (аудиторні, практичні, самостійні);

зміст програми, що розкриває суть кожної навчальної теми за обсягом часу, установленим навчально-тематичним планом програми;

форми підсумкового контролю (тести, співбесіди, практичні завдання);

перелік чинних нормативно-правових актів, навчальної літератури, за якими здійснюються навчання та перевірка знань з питань пожежної безпеки.

До програм навчання з питань пожежної безпеки також додаються відомості про відповідний рівень освіти і стаж роботи викладачів суб'єктів, які навчають, проходження ними спеціальної підготовки, а також наявні навчальні приміщення, іншу навчально-матеріальну базу.

3. Протягом 30 днів з дня надходження проєктів програм навчання з питань пожежної безпеки ДСНС письмово інформує суб'єкта, який навчає, про результати опрацювання та погодження цих програм.

У разі відмови надсилається інформація щодо зауважень до проєктів програм.

4. Суб'єкти, які навчають, відповідають за якість відпрацювання програм, навчально-методичне забезпечення та коригують програми відповідно до змін у законодавстві, але не рідше ніж один раз на три роки.

5. ДСНС формує і оновлює на офіційному вебсайті ДСНС інформацію щодо переліку суб'єктів, які навчають, а також щодо погоджених програм навчання з питань пожежної безпеки (назви програм, реквізити листа ДСНС про їх погодження).

6. Контроль за виконанням програм навчання з питань пожежної безпеки здійснюється шляхом перевірки знань посадових осіб та працівників підприємств, установ й організацій під час заходів державного нагляду (контролю) посадовими особами ДСНС та її територіальних органів відповідно до вимог чинного законодавства.

III. Організація виконання програм навчання з питань пожежної безпеки

1. Посадові особи до початку виконання своїх обов'язків і періодично (один раз на три роки) проходять навчання та перевірку знань з пожежної безпеки.

Навчання здійснюють суб'єкти, які навчають, за програмами навчання посадових осіб з питань пожежної безпеки. Загальна тривалість навчання не менше ніж 8 годин.

2. Особи, яких приймають на роботу, пов'язану з підвищеною пожежною небезпекою, повинні попередньо пройти спеціальне навчання (пожежно-технічний мінімум).

Навчання здійснюють суб'єкти, які навчають, за програмами спеціального навчання (пожежно-технічний мінімум). Загальна тривалість навчання не менше ніж 16 годин.

Таке навчання передбачає поглиблене вивчення питань, визначених пунктом 1 розділу II цього Порядку, специфіки проведення пожежонебезпечних робіт під час застосування обладнання і матеріалів, що використовуються на робочому місці, з практичним відпрацюванням навичок їх використання.

Працівники підприємств, де немає можливості проведення спеціального навчання (пожежно-технічний мінімум), можуть проходити його на інших подібних за видом діяльності підприємствах за відповідними програмами.

Працівники, зайняті на роботах з підвищеною пожежною небезпекою, один раз на рік проходять перевірку знань відповідних нормативних актів з пожежної безпеки.

3. Навчання за програмами з питань пожежної безпеки проводяться у формі групових або індивідуальних занять з урахуванням фаху працівників, специфіки і пожежонебезпечних особливостей виробництва, пожежної небезпеки речовин і матеріалів, що застосовуються, та інших чинників, які впливають на стан пожежної безпеки підприємств, установ та організацій, на яких працюють особи, що навчаються.

Навчальні групи комплектуються працівниками однієї категорії. Кількість осіб у групі не має перевищувати 30.

4. Під час навчання за програмами з питань пожежної безпеки працівників інформують про найбільш резонансні випадки пожеж, що мали місце на підприємствах, з використанням фото-, відеоматеріалів та про причини їх виникнення.

Для кращого засвоєння матеріалу з навчальною метою використовуються навчальні експонати, плакати, макети, технічні засоби навчання тощо.

5. Навчання за програмами з питань пожежної безпеки завершується підсумковим контролем знань (тести, співбесіди, виконання практичних завдань тощо). У разі успішного проходження перевірки знань суб'єкт, який навчає, видає посадовій особі або працівнику посвідчення про проходження навчання з питань пожежної безпеки (далі - Посвідчення) за формою, наведеною у [додатку 1](#) до цього Порядку.

Особи, які показали незадовільний рівень знань, повинні протягом одного місяця пройти повторну перевірку знань з питань пожежної безпеки.

6. Звільнення від проходження навчання за програмами з питань пожежної безпеки може надаватися особам, які за попереднім місцем роботи вже

проходили його (відповідно до посадових обов'язків, спеціальності або виду роботи, на яку їх приймають).

7. Позачергова перевірка знань з питань пожежної безпеки проводиться в разі:

технічного переоснащення підприємства, пов'язаного з підвищенням пожежної небезпеки;

переміщення посадової особи або працівника на іншу посаду, яка потребує додаткових знань з пожежної безпеки.

IV. Організація проведення інструктажів з питань цивільного захисту, пожежної безпеки та дій у надзвичайних ситуаціях

1. Особи під час прийняття на роботу та працівники щороку за місцем роботи проходять інструктажі.

Інструктажі проводять посадові особи, що пройшли у суб'єктів, які навчають, відповідне навчання і спеціальну підготовку та мають Посвідчення.

2. За призначенням та часом проведення інструктажі поділяються на:

1) вступний - проводиться з усіма працівниками, які прийняті на роботу, а також з особами, які прибули на підприємство у відрядження, на виробничу практику (навчання) тощо і мають брати безпосередню участь у виробничому процесі.

Вступний інструктаж проводиться на підставі чинних на підприємстві правил, інструкцій та інших нормативно-правових актів у спеціально обладнаному для цього приміщенні;

2) первинний - проводиться безпосередньо на робочому місці до початку виробничої діяльності працівника.

Первинний інструктаж проходять:

особи, що прийняті на роботу;

працівники, переведені з інших структурних підрозділів, виробничих дільниць підприємства;

особи, які прибули на підприємство і мають брати безпосередню участь у виробничому процесі, ремонтних, будівельно-монтажних, фарбувальних, зварювальних роботах тощо;

учні (студенти) під час виробничої практики (навчання), а також перед проведенням з ними практичних занять у навчальних майстернях, лабораторіях тощо;

3) повторний - проводиться на робочому місці з усіма працівниками не менше ніж один раз на рік;

4) позаплановий - проводиться з працівниками на робочому місці або у спеціально відведеному для цього приміщенні:

у разі зміни технологічного процесу, застосування нового або заміни чи модернізації існуючого пожежонебезпечного устаткування;

на вимогу посадових осіб ДСНС або її територіальних органів, якщо виявлено незадовільне знання працівниками правил пожежної безпеки на робочому місці, невміння діяти в разі пожежі та користуватися первинними засобами пожежогасіння.

Позаплановий інструктаж проводиться індивідуально або з групою працівників подібних спеціальностей (видів робіт). Обсяг та зміст позапланового інструктажу визначаються в кожному випадку окремо залежно від обставин, що спричинили потребу у його проведенні;

5) цільовий - проводиться з працівниками перед виконанням ними тимчасових вогневих робіт (зварювання, розігрівання тощо), під час ліквідації наслідків аварії, стихійного лиха.

3. Працівники, які пройшли спеціальне навчання (пожежно-технічний мінімум), можуть бути звільнені від вступного та первинного інструктажів.

4. Керівники підприємств розробляють та затверджують перелік питань, з якими необхідно ознайомити працівників під час проведення вступного, первинного, позапланового та повторного інструктажів.

5. Первинний, повторний та позаплановий інструктажі завершуються перевіркою знань, яку здійснює особа, що проводила інструктаж.

6. Інструктажі можуть проводитися разом з відповідними інструктажами з охорони праці.

7. Результати проведення інструктажів (крім цільового) зазначаються у Журналі реєстрації інструктажів з питань цивільного захисту, пожежної безпеки та дій у надзвичайних ситуаціях